

OPERATION: Sagan om den Stora Datan

Akt I

STHLM – förundersökningen.

Anna Lundh

Detektivbyrån

Heltäckningsmatta, mossgrön. Mörka, subtilt mönstrade tapeter. Grå persienner framför fönster som inte går att öppna. En gnisslande stoppad kontorsstol modell äldre, med hjul som inte längre rullar. Skrivbord i låtsasträ. Arkivvagn med hängande bruna arkivmappar. Kopieringsapparat, häftapparat, stämplrar (*original, copy, classified*). Det amerikanska detektivkontoret är, om man låter sig inspireras av filmens värld, nästan som en tidsberoende zon. Dess ingredienser: den nedslitna inredningen i kombination med överflödet av pappershögar och teknisk apparatur (som verkar lämna mycket i övrigt att önska) tycks vara konstanta – oavsett om man befinner sig i dåtiden, nutiden eller framtiden.

Mitt på den stora väggen bakom skrivbordet, hänger en plastficka med en bok inuti. Boken har några år på nacken, det ser man både på färgerna och den snirkliga typografin i den daterat klingande titeln *Sagan om den Stora Datamaskinen. En vision av Olof Johannesson*.

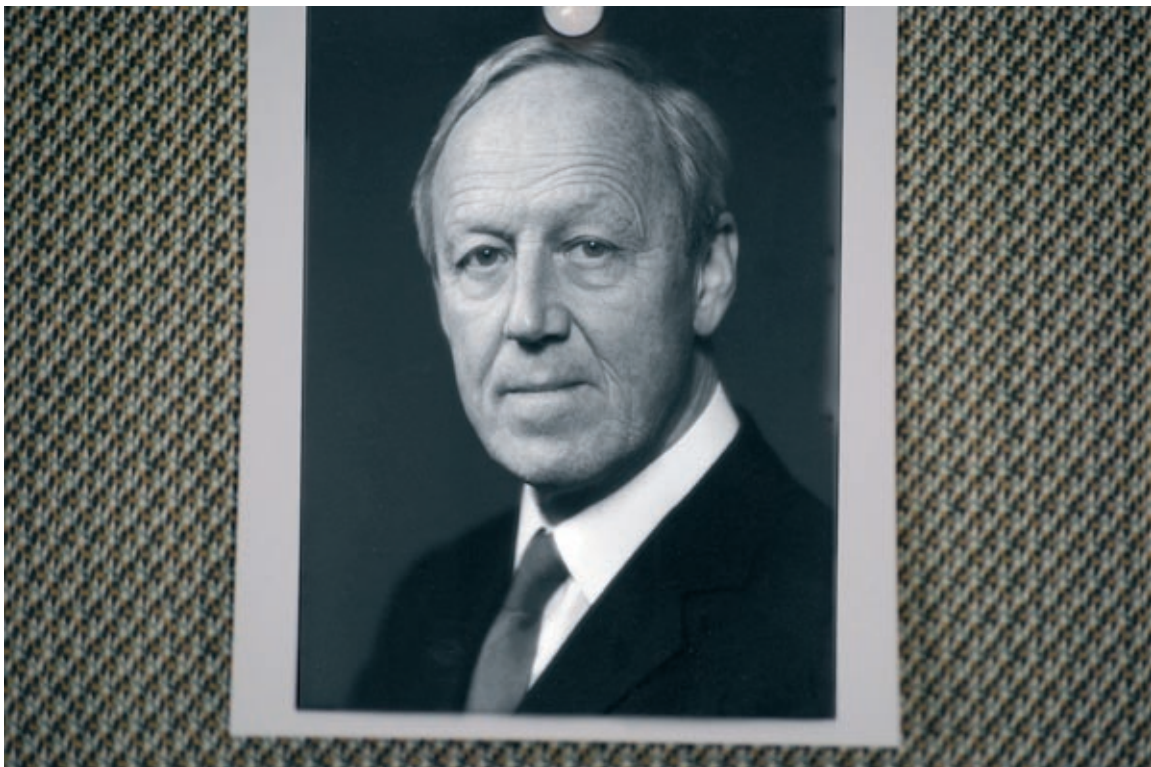
Täcknamnet

I *Svenska Dagbladet* den 22/11 1966 ställer sig journalisten Tord Hall frågan:

Vilka kommer att spela den viktigaste rollen i framtidens samhälle, människorna eller datamaskinerna? För den enskilde individen är frågan redan besvarad: för samhället är hon oviktig i jämförelse med en datamaskin. Men hur kommer hela mänskligheten att klara sig mot "datorna"? Det är det problem som Olof Johannesson – av allt att döma pseudonym för en känd svensk vetenskapsman – behandlar i *Sagan om den Stora Datamaskinen*.

I Sven Fagerbergs recension i *Dagens Nyheter* samma dag, föreslås i skämtsamt ton att författaren själv måste vara en dator, då han så logiskt och skarpt behärskar så många vetenskaper och historiska tidsåldrar. Bara ett par veckor efter utgivningen avslöjas i *Expressen* att det var den välkände fysikern Hannes Alfvén som skrivit denna lekfulla och lätt satiriska framtidsvision under pseudonym. Alfvén hade aldrig tidigare skrivit något liknande och poängen med pseudonymen var att särskilja denna bok från sitt naturvetenskapliga författarskap. Det blir ofta mer uppståndelse kring något som föregås av hemlighetsmakeri och spekulationer och det finns obekräftade uppgifter om att det var *Bonniers* själva som läckte namnet till *Expressen* för att få fart på försäljningen. Boken blev också direkt en succé, den ansågs vara en både udda och spännande behandling av de mytomspunna "datamaskinerna" – dessa kylskåpsstora skapelser som upptog hela rum, och kring vilka det rådde viss tveksamhet om vad de faktiskt skulle kunna åstadkomma, åtminstone i allmänhetens ögon.

Det var egentligen Inger Alfvén, Hannes Alfvéns dotter, som föreslagit att Hannes skulle skriva en saga till sitt barnbarn. Det visade sig dock snart att ämnet han valt passade bättre för vuxna. Det första manuskriptet var enligt Inger katastrofalt dåligt: två manliga ingenjörer och en kvinna med rödmålade läppar och obestämt yrke diskuterade samhällsutvecklingen – rena pappfigurer som satt fast i förlegade könsroller. Inger ansåg att Hannes skulle låta bli att skriva berättelsen i dialogform, att han var tvungen att hitta en helt annan vinkel. Då han till slut kom på greppet att berätta sin framtidsvision som en tillbakablick *från framtiden*, föll allt på plats och sagan formligen skrev sig själv.

Olof Johannessons utsaga

Den framtida historikern går tillbaka till tiden för jordens och livets uppkomst, och förklarar den biologiska evolutionen som en besvärlig men nödvändig omväg för att i sista ledet skapa människan, som ju i sin tur konstruerade den första datorn. Vidare beskrivs hur de första datorerna underlättade matematiska beräkningar

och automatiserade på alla fronter i samhället. Människor och dator försökte länge att leva i symbios, men det visade sig att människans organisationsförmåga var alltför bristfällig; vår hjärnkapacitet är inte tillräcklig för att lösa samhälleliga problem, trots hjälp av dator. Den mänskliga faktorn kan alltid ställa till det; någon gör ett till synes obemärkt fel och den kedjereaktion som följer går inte att stoppa. Detta är precis vad som inträffar.

En dag slocknade all elektricitet och därmed också datorerna. Samhället blev totalt lamslaget eftersom ingen längre visste hur saker och ting fungerade; mat, vatten, el – allt var utom människans kontroll. Den stora katastrofen drabbade människorna hårt – inom ett år hade de flesta svultit ihjäl eller dött av sjukdomar. Men för jorden och naturen kom den som en befrielse, det var åtminstone en paus i människans ohämmade exploatering och förgiftande av miljön. Djurlivet blomstrade, växtligheten tog över städer och byggnader. "När det elektriska ljuset släcktes, tändes stjärnorna."

De få som överlevt var nu tvungna att börja om från början igen. Genom att leta efter bevismaterial i arkiv och museum, försökte de återskapa samhället och dess kulturutveckling. Det var högst angeläget att gardera sig mot liknande katastrofer i framtiden och kontentan av olika riskanalyser blev att det säkraste vore att inte blanda in människorna överhuvudtaget i viktiga funktioner i samhället. Datorna, som nu både kunde självrepareras och självreproduceras, löste alla problem på ett högst välgenomtänkt och logiskt vis.

När boken slutar, i Olof Johannessons samtid, håller ett stort antal *Superdator* på att analysera huruvida människan ska behållas, möjligtvis av nostalgiska skäl såsom hästen behölls då motorn uppfanns, eller som en "back-up" om, mot förmodan, en ny katastrof skulle inträffa. Vid det här laget har det också blivit uppenbart att berättaren själv är just en data.

Kodord #1: Datan

1966 fanns inget ord för det vi idag kallar datorer. "Datamaskin" var den benämning som oftast förekom, och det var givet att det rörde sig om stora sådana. I *Sagan om den Stora Datamaskinen* introduceras dock ett nytt och smidigare ord: "data" (*en data, flera dator*). Det var mycket viktigt för Hannes Alfvén att en data var ett femininum, eftersom han tyckte att de var så vänliga och icke våldsbenägna. Han ansåg att han lanserade den term som skulle komma att ersätta "datamaskin", men utvecklingen ville annorlunda. Istället fick ordet den maskulina formen "dator" (*en dator, flera datorer*), vilket blev en stor besvikelse för honom. Man kan notera att Hannes Alfvén inte tvekade att tilldela datorerna stereotypa feminina karaktärsdrag (och befästa dem

som medfött “vänliga” och “fredliga”). Men det är också uppenbart att han inte värderade dessa “kvinnliga” egenskaper som underlägsna, utan snarare som högst föredömliga.

Den oantastliga positionen

Det Hannes Alfvén gjorde, var att dra ut tidens tecken så långt han kunde in i framtiden. Denna framtid ligger fortfarande långt fram även för oss, trots att vi år 2010 befinner oss över 40 år senare i tiden. Boken är alltså samtidigt en tillbakablick och en framtidsvision och den reflekterar också min och dagens läsares blick på tiden den skrevs i. Framtiden, dåtiden och nutiden blandas samman och påverkar varandra i läsningen och tolkningen.

Några av de scenarier och uppfinningar Alfvén förutspådde går att bedöma utifrån dagens kunskaper och vissa kan tyckas vara väldigt på pricken. Ett exempel är *Teletotalen*, vilken var en kombination av “automattelefon”, radio och TV. Denna utfördes även i mindre format, *Minitotal*, vilken bars som ett armbandsur och var i ständig radiokontakt med *Centraldatan*, där all information och kunskap fanns lagrad. Genom den så kallade *Neurototalen*, som opererades in i en nervbana, blev direktkontakt mellan hjärnan och datan möjlig. En *Minitotal* skulle kunna liknas vid en *iPhone*; och hur dessa *Minitotaler* registrerade var alla befann sig kan jämföras med hur GPS-teknik används. *Neurototalens* sammankopplande av människorna och datornas stora nät, påminner om internet och dess sociala nätverk.

Det man slås av är hur konsekvent författaren håller sig till konceptet, att berättandet genomgående utförs helt odramatiskt, precis som av en logisk dator. Eftersom berättarrösten är så vänlig och bara oskyldigt konstaterande, är den totalt oantastlig. Hannes Alfvén lyckas därmed också ifrågasätta och kritisera samtiden utan att göra det med förmaningar och arga påhopp. Boken tar heller inte ställning för eller emot teknikutvecklingen, utan belyser istället konsekvenserna av den indirekt. Eftersom den på samma gång påvisar mänsklighetens olika tillkortakommanden, opererar den på ett plan precis mittemellan utopi och dystopi.

Första ledtråden

Boken fick stort genomslag och det diskuterades tidigt om den också skulle kunna ges ut utomlands. Den översattes och gavs ut i USA 1968 med titeln *The Tale of the Big Computer*. Den brittiska utgåvan namngavs *The Great Computer* och på omslagets insidesflik avslöjas en för mig tidigare okänd detalj:

So successful has the book been in Sweden that Professor Alfvén has lost his anonymity completely. This witty and sardonic comment upon our world is now being adapted in Sweden as an opera.

Här väcks känslan av att ha upptäckt ett litet guldkorn, ett mysterium som skulle visa sig kräva en mer djupgående utredning. En snabb internetkontroll bekräftar den första föranningen om att något inte riktigt stämmer i den här historien, då ingen information om denna opera dyker upp. Även den bibliotekarie på *Statens Musikbibliotek* som kopplats in i ärendet, googlar förgäves omkring i förvirrat tillstånd innan det står klart att deras analoga register och förteckningar måste konsulteras.

I tidskriften *The Musical Quarterly* från 1972 finns en artikel om kompositören Karl-Birger Blomdahl, där en "computer opera" som skulle bli hans tredje omnämns. Karl-Birger Blomdahl, en av Sveriges mest kända tonsättare (som tidigare skapat operans genom tidernas största succé i och med *Aniara*), var alltså den "skyldige" till dessa operaplaner.

Omständigheter

Vid tiden för utgivningen av *Sagan om den stora Datamaskinen* vårdades Karl-Birger Blomdahl på Serafimerlasarettet i Stockholm för en hjärtinfarkt. Det var troligtvis där Blomdahl fick tillfälle att läsa boken, då han kort efter sin hemkomst skrev i ett brev till Hannes Alfvén:

Efter att nyss med största förtjusning ha slukat *Sagan om den stora Datamaskinen* tar jag mig friheten att skriva till Professor Alfvén för att framställa vissa frågor. Jag har blivit så "tänd" av denna framtidsvision, att jag skulle vilja bygga en musikaliskt-sceniskt-dramatisk form på den. [...] Den erbjuder enligt vad jag tycker mig förstå enorma möjligheter för en "ljudkonst", som arbetar både med traditionella och elektroniska medel, musikaliskt så väl som språkligt, för att inte tala om de visuella eller formella möjligheterna! Men det är ju ingen idé att jag sitter och fantiserar eller planerar, innan jag vet, om Professor Alfvén över huvudtaget är villig att ge mig tillåtelse att genomföra ett sådant projekt. Kanske kommer jag förresten redan försent och någon annan varit före med något liknande förslag?

Brevet vittnar om den känsla som kan uppstå när man fått någonting väldigt spännande på kornet, något man

direkt ser potentialen i och som man blir alldeles obefogat livrädd att man ska förlora chansen att fånga i tid. Hannes Alfvén var först tveksam till förslaget, då han ansåg det vara näst intill dödsdömt att illustrera framtiden visuellt. Men Karl-Birger Blomdahl lyckades övertyga honom om att man kunde undgå dessa invändningar genom att göra operan mer abstrakt och stiliserad. Ett absolut krav från Alfvéns sida var dock att han skulle skriva librettot i samarbete med sin dotter, Inger Alfvén. För utvecklandet av scenografin involverade Blomdahl konstnären P O Ultvedt, som bland annat varit med om att skapa den jättelika *HON*-katedralen på *Moderna Museet* året innan, tillsammans med Niki de Saint Phalle och Jean Tinguely.

Hemligstämplat

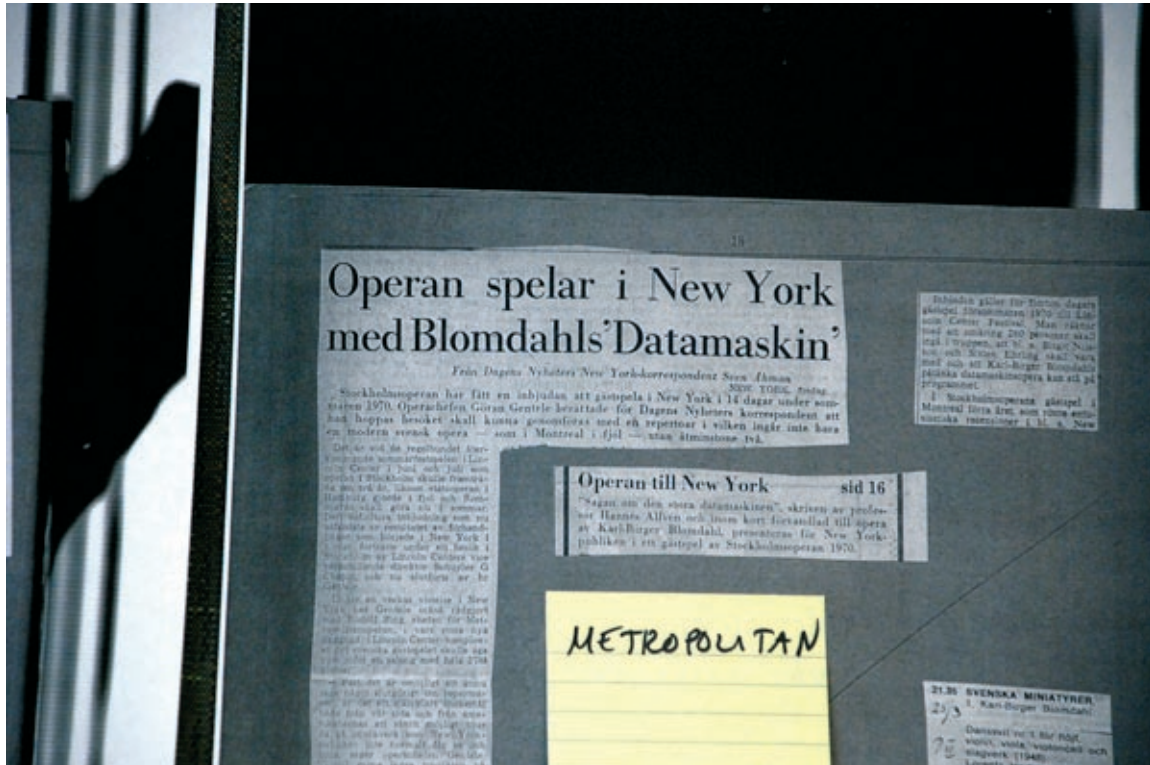
I ett brev daterat 10 maj 1967, presenterar Karl-Birger Blomdahl för första gången sina planer för Operachefen Göran Gentele. Blomdahl ber med falsk blygsamhet Gentele att ta god tid på sig att ta ställning till verket. Endast två dagar senare skriver Genteles sekreterare i ett internt PM:

Här är en "top secret" som operachefen vill ha med på nästkommande styrelsesammanträde:
 "Ny opera av Karl-Birger Blomdahl, *Sagan om den stora Datamaskinen*, med libretto av Hannes Alfvén. Uruppförande på KT säsongen 1969-70. Beställningsverk".

En kort tid därefter, kallades det till en stor presskonferens. Att det ännu inte fanns speciellt mycket att visa upp, verkade inte bekymra Blomdahl. Det ganska kontroversiella ämnet: hur datamaskinerna i framtiden befriar människorna från praktiska bestyr och till sist även från att tänka, framhölls. Blomdahl och Alfvén verkade lagom provocativa genom att hålla sig totalt osentimentala inför detta scenario. "Jag ser mig gärna ersatt av en superdata", förkunnade Blomdahl.

Något som också var högtintressant var att musiken och ljuden skulle skapas i den snart färdigbyggda elektronmusikstudion på *Sveriges Radio*, vilken Blomdahl i egenskap av musikchef varit initiativtagare till. Ett annat sensationellt påstående var att kosmisk strålning under föreställningarna skulle styra uppspelningen av ljud från bandspelare, med olika resultat varje kväll som följd. Ljus- och filmprojektioner skulle användas, liksom mobiler hängades från taket. Det skulle inte bli några arior; en stor kör skulle istället spela en kollektiv roll där ord från naturvetenskapen och teknologin skulle sjungas till musik uppbyggd efter molekylära strukturer.

Efter presskonferensen spreds nyheten om operaplanerna över världen. Orden “data” och “opera” hade aldrig tidigare setts i samma mening och möjligheten att skapa sensationella rubriker lockade inte bara svensk, utan även utländsk press. Oräkneliga tidskrifter gjorde reportage om Blomdahl och redan i tidigt skede skrevs det om att “datamaskinen” skulle gästspela på *Metropolitan Opera* sommaren 1970.

Dödsfallet

Elektronmusikstudion, vilken var absolut nödvändig för att Karl-Birger Blomdahl skulle kunna komponera denna opera, var ännu under uppbyggnad. Under tiden ägnade han sig åt att planera och samla material med hjälp av de naturvetare han engagerat i projektet. Framför allt arbetade Blomdahl med att sammanställa listor över konkreta och elektroniska ljud han antingen skulle spela in, eller hämta från *Sveriges Radios* ljudbibliotek.

I mitten av sommaren 1968, var Karl-Birger Blomdahl äntligen färdig med förarbetet och han ringde upp Hannes Alfvén och meddelade att han var redo att sätta igång att komponera. Samma kväll kom han hem till sin fru Eva och berättade entusiastiskt: “I nästa vecka sätter jag igång och om två månader är operan... men vad är det som händer...?” Det var fredagen den 14 juli 1968 och Blomdahl hade drabbats av ännu en hjärtinfarkt. Denna gång var den fatal.

Dödsfallet blev en världsnöyhet och Blomdahls livsgärning beskrevs utförligt i varje tidning. Men eftersom rapporteringen om *Sagan...* hade nått sin kulmen redan året innan i och med presskonferensen, nämndes detta inte i samband med dödsfallet. Operaprojektet dog med Blomdahl, och av media var det redan bortglömt.

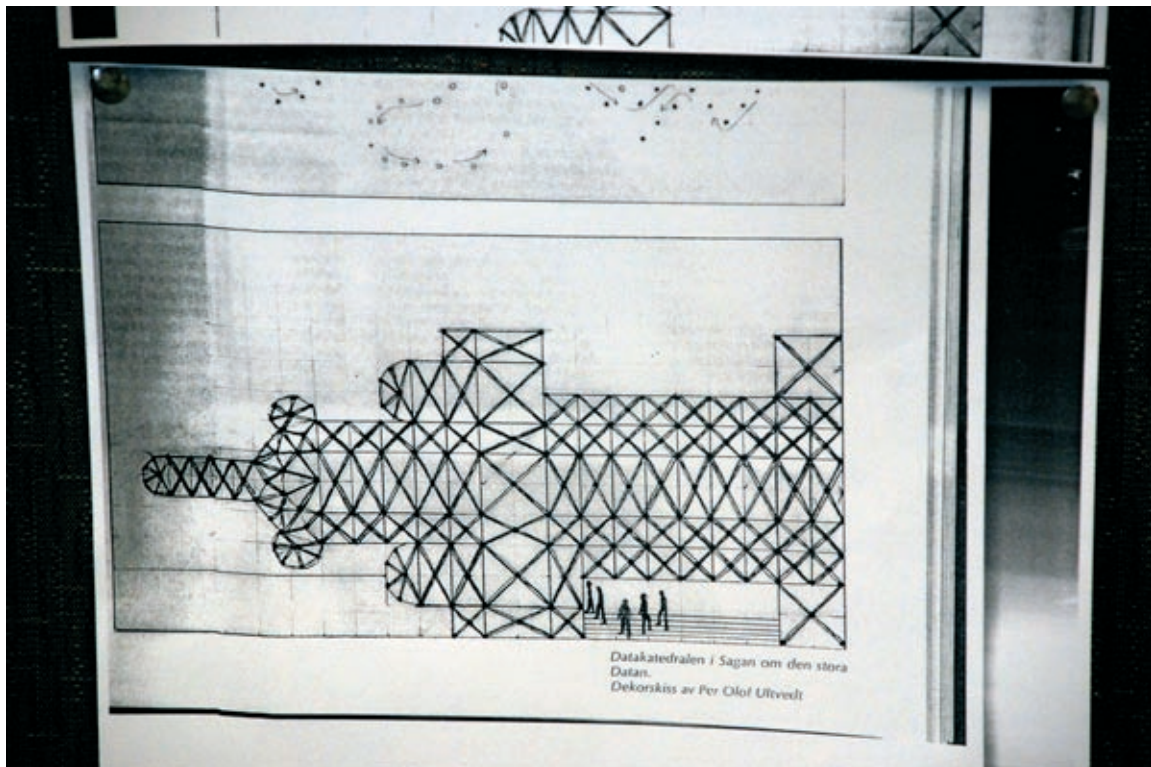
Rekonstruktion

Om Karl-Birger Blomdahl faktiskt hade lyckats realisera detta drömprojekt och det hade haft urpremiär som planerat på *Kungliga Operan* för exakt 40 år sedan – hur hade det blivit? Genom att finkamma diverse arkiv och bibliotek i Stockholm som till exempel *Statens ljud och bildarkiv*, dokumentarkiven på *Sveriges Radio* och *Kungliga Operan*, *Musikbiblioteket*, *KTH* och *Kungliga Biblioteket* har en mängd olika dokument återfunnits: PM, korrespondens, tidningsartiklar, skisser, anteckningar, listor. Utifrån detta bevismaterial, går det att räkna ut ganska exakt vad som var möjligt att åstadkomma med dåtidens ljud- och bildteknik. Även om

resultatet hade uppfattats som nyskapande då, är det inte särskilt troligt att det fortfarande hade imponerat på samma sätt, så här långt senare. Hur kan man bortse från det filter som skapats av den teknologiska utvecklingen vi erfarit?

Operaprojektet i sin ofärdiga form tvingar istället blicken att riktas bakom kulisserna; fokus hamnar oundvikligen på metod, planering och runtomkring-snack. Denna opera, vars föresats var att iscensätta en framtidsvision, blir i dagens läsning istället en framtidsvision om sin egen skapelse, *en vision om en vision*. Kanske är ett ofärdigt verk en mer effektiv kapsel att skicka in i framtiden än ett fullbordat? Ett verk, vars föreställda karaktärsdrag är i ständig flux, beroende från vilken tid de betraktas. Så länge det handlar om en plan, en vision, kan framtiden och nutiden färga läsningen och möjligtvis ge en mer rättvis bild av verkets intentioner och dess potentiella verkan?

På sätt och vis är det en paradox, att försöka skapa en operaföreställning, vars innehåll behandlar något som få kan föreställa sig och som faktiskt ingen har sett. Undersökningen av det kvarvarande materialet innebär en ännu mer paradoxal uppgift: att försöka föreställa sig en framtid som den var föreställd *då*. Likt Harryson Ford i filmen *Blade Runner*, i scenen då han undersöker ett gammalt fotografi i en inzoomningsapparat. Han ger röstkommandon och apparaten zoomar in mer och mer (och ännu mer), tills det i en spegling uppdragas en bild som inte varit synlig för blotta ögat. Detta blir nyckeln till hans fortsatta sökande. Man måste titta noggrant bakåt, för att hitta en väg framåt.

Kvarlevor

Operaprojektets planering skedde i en tid där korrespondensen var beroende av skrivmaskin, post och telegraf, vilket betyder att alla dokument som inte makulerats, potentiellt finns bevarade. Detta faktum visar sig vara avgörande för denna utredning, då många av ledtrådarna har gått att finna i personliga brev eller inofficiella skrivelser – sådant som i vårt digitaliserade, datoriserade samhälle troligen skulle ha avhandlas över email, och därmed varit svårare att lokalisera och komma åt i efterhand. Innan övergången till att nästan uteslutande använda email, arkiverades brev i större utsträckning trots att de tog fysisk plats. Det är möjligt att mängden var relativt hanterbar, till skillnad från de miljontals oviktiga mail och spam som mailkontots obegränsade utrymme tillåter. De viktiga mailen slukas nu lätt upp i gapet, och bara ett tränat öga kan urskilja axet från vetet.

När Karl-Birger Blomdahl dog, donerade hans fru Eva brev, anteckningar och tidningsurklipp till musikvetaren

Bo Wallner, vilken senare donerade sitt arkiv vidare till *Musikbiblioteket* och *Sveriges Radio*. Visst var det ett aktivt val av dessa personer att vilja bevara dokumenten för framtiden, men man kan diskutera om dessa val ens hade varit möjliga att göra idag. När en person dör, begravs också dennes hemligheter i och med den sista utloggningen från mailkontot – så vida inte lösenordet går att knäcka. Det pratas mycket om övervakning, *FRA* och att digital trafik kan avlyssnas eller avläsas. Men vad arkiveras för framtiden? Vad händer egentligen med folks mail, bloggar, sociala nätverk som *Facebook*, etc, när de dör? Medierådet, som lyder under Regeringskansliet, efterlyste nyligen ett instiftande av regler för hur vi handskas med döden på sociala nätverkssajter och vilka lagrum som gäller och vem som fattar beslut om avlidna personers profiler, bilder och brev.

Inte bara privat orienterat material är svårt att bevara och arkivera. Då nyhetsmedierna övergår till att i all snabbare takt produceras och distribueras i digital form, får samhällets minnesinstitutioner (såsom bibliotek, museer och arkiv) stora svårigheter att klara av den parallella hanteringen av de två världarna: den digitala, vilken ännu saknar tydlig lagstiftning om insamling och arkivering; och den analoga, där till exempel mikrofilmning av alla dagstidningar bedrivits sedan 1979.

De projekt (opera eller övriga) som i dagsläget planeras och av olika anledningar förblir ofullbordade, kommer kanske bli svårare att ta del av och forska kring i framtiden, eftersom det ännu inte har utvecklats något effektivt sätt att arkivera all den svårfångade, temporära information som bollas omkring i cyberrymden. Det finns en viss ironi i att denna digitala utveckling indirekt behandlas och förutspås i *Sagan om den Stora Datamaskinen* och det är mycket lyckosamt (för den här utredningen) att detta scenario endast utgör ämnet för operaprojektet och ännu inte hunnit blivit verklighet.

Kodord #2: Operation

Ordet “opera” kommer av italienskans opera och latinets opus som betyder “arbete”. Det har betydelsen av en *instruktion* (det skrivna verket, dvs. partituret), ett *utförande* (den uttolkade performativa, musikaliska och visuella föreställningen) och en *plats* för detta utförande (byggnaden) samt dess *operatörer* (kompaniet) i ett och samma ord.

Operation = verkande, verksamhet; process; laboration; utförande av komplicerat slag.
Operera = att verka, praktisera.

Jag arbetar som privatdetektiv. Det finns inte något brott att klara ut, men väl ett avgörande dödsfall och dess konsekvenser. Jag sysslar med en omfattande kartläggning av nyckelpersoner och deras inblandning i projektet. En detektiv behöver egentligen inte ange sina skäl eller metoder, huvudsaken är att mysteriet blir löst. Men här handlar det inte om att finna ett korrekt svar, utan om att kontinuerligt formulera frågor. Denna utredning, sedd från “framtidens”, möjliggör applicering av andra kriterier för gemensamma nämnare än vad som möjligen gällde vid tiden som undersökningen behandlar. Sambanden kan gälla sociala kontakter (personliga men även yrkesmässiga), kreativ ansats, idégrund och relaterade intresseområden, men också gemensamma fysiska platser – *scener*.

Sambandscentralen

Förundersökningen i Stockholm är färdig. Grundläggande fakta, samt förutsättningarna för boken och operans tillblivelse, har kunnat fastställas. Materialet är insamlat och sorterat i mappar efter en preliminär indelning. Nu återstår arbetet med att systematiskt analysera dokumenten. Då materialet övervägande är analogt producerat, är det också relativt skrymmande. Det behövs en stor väggyta för att kunna överblicka materialet och testa olika uppställningar. Det är inte helt självklart att utredningar av detta slag ska bedrivas i ett tredimensionellt rum, vi har sedan länge vant oss att titta på information i lager på lager via internets webbsidor eller olika dokument som samsas på desktopen. En bildskärm är dock en väldigt liten yta att arbeta på (ofta måste text scrollas fram eller zoomas ut för att kunna ses i sin helhet). I fråga om överblick är den rumsliga väggen överlägsen.

Den fysiska platsen för min undersökning blir ett temporärt kontor på Front Street i New York. Rummet utgör knutpunkten mellan dåtiden och nutiden och synliggör processen och mina metoder. Detektivrollen manifesteras genom denna iscensatta arbetsplats, och genom att medvetet spela denna “roll”, försöker jag behålla synfältet så stort och öppet som möjligt för att långsamt ringa in, associera och utesluta. Jag är en detektiv som söker efter mitt eget uppdrag.

Kartläggningen

Det ofullbordade operaprojektet är en tillräckligt gammal historia för att vara uttraderad från vårt närminne, men ung nog för att vissa av de involverade människorna fortfarande är i livet. De sociala kopplingarna består av de som var direkt knutna till operan, till exempel Inger och Hannes Alfvén, men också bifigurer i det konstsammanhang som P O Ultvedt tillhörde (till exempel Öyvind Fahlström, Robert Rauschenberg och Billy Klüver) eller ljudkonstnärer i föreningen *Fylkingen*, där också Blomdahl varit ordförande (som till exempel Sten Hanson). Utvalda utsagor från alla dessa källor, inklusive ingående intervjuer med valda aktörer, kompletterar varandra och fyller igen luckor i utredningen. Subjektiva vittnesmål, som tillsammans berättar en bortglömd historia, vilken idag får en ny betydelse som ett led i en kedja av historiska händelser inom konsten, tekniken, musiken och litteraturen. De olika spår som materialet och nyckelpersonerna gett upphov till, har lett till New York, där de nu följs upp och utreds noga.

Sagan om den Stora Datamaskinen och dess tillhörande realiserade operaprojekt, kommer aldrig att kunna läsas på exakt likadant vis igen, eller med samma kriterier för vad som är mest relevant eller träffande – denna läsning är unik för stunden. Genom att befinna sig mitt i vägen för dåtidens blick på framtiden, och även bländas av det reflekterande ljuset som studsar tillbaka, kan nutiden avslöjas, frontalt och i och profil. Hur ser detta *mugshot* av nuet ut och hur ska sagan sluta?

Fortsättning följer i AKT II